گلزارِ عثمانی

مع

تہنیت تقریب کدخدائی شہزادگانِ آصف جاہی

ہدیۂ مختصر

مولانا محمد عبد القوی - فانیؔ - ایم - اے (علیگ) چشتی صابری

وقار الملک گولڈ میڈلسٹ

سابق پرفسور فارسی وعربی - گورنمنٹ مارس کالج ناگ پور

مدیر مجلۂ بین المللی "البیان"

معلّم حال شعبۂ فارسی و اُردو - جامعہ لکھنؤ

بعنوان ذیل از مصنف علام یافتہ می شود

مطبع آسی، محمود نگر لکھنؤ

بسم الله الرحمن الرحیم

قصیده

در ستائش هز اگزالٹڈ هائینس لفٹننٹ جنرل اعلیحضرت بندگان عالی، سپه سالار مظفر الملک والممالک نظام الدوله نظام الملک نواب سر میر عثمان علیخان بهادر فتح جنگ آصف جاه سلطان العلوم جی سی ایس آئی جی، بی ای شهریار ممالک محروسه دکن خلد الله ملکه و سلطنته

همه گل است و یاسمن بطرف جو ببارها — بهار کرد عنبرین هوای مرغزارها
بنفشه رسته در چمن شقیق و لاله در دمن — بهر کجا که بنگری هجوم نو بهارها
چو زلف یار مشکبو شده است دهر کو به کو — جهان شده ز چار سو برنگ و بو تتارها
بدهر اندرون همه می است و بانگ چنگ و نی — بدشت و راغ و کوه و در پری وشان نگارها
گل است و لاله چار سو شده است دهر مشکبو — ببانگ و نغمه هر کجا عنادل است و سارها

مصوّر است بهر زمین برنگ و بوئے دلبران
همه جنان همه ارم بدشت و کوهسارها

ترانه ریز باربد هوا بدشت و در جبل
عروق آبکش همه بهر شجر چو تارها

همه تل است چون چمن ز لاله‌ها و یاسمن
پر از گل است و نارون مغاکها و غارها

بر بخت ابر شیرها بهر چهار سو همه
شگوفها بهر شجر چو طفل شیرخوارها

گل است و لاله و سمن بدشت و باغ هر کجا
بطرف آبجو همه ز سروها قطارها

زبانگ سار و کبکها نشاط در چمن همه
عنادل اند نغمه‌گو فراز شاخسارها

همه جهان نگار بین دو چهر رشک حور عین
هوا شده است عنبرین بهر کجا تتارها

جهان بهشت جاودان برنگ و بوئے مهوشان
بهر کجا که بنگری بعکس لاله‌زارها

بسنگها و خشتها مصوّر است گلستان
دمیده است ارغوان همه ز نوک خارها

بروئے دلبران همه ارم شده است تعبیه
بزلف شاهدان همه نهفته صد تتارها

بهر زمین بهر کجا همه گل است و ارغوان
بنفشه رسته چارسو بدشت و کوهسارها

ز کشتها همه جهان برنگ و بو چو گلستان
همه گل است و ارغوان بسوئے مرغزارها

ترانهٔ عنادل است بهر کجا بدشتها
بنغمه اند چارسو تدروها و سارها

صدائے رود و نے همه بطرف باغ هر کجا
پیاله‌هائے مے همه بدست میگسارها

بدشت اگر نظر کنی همه مے است و مے پرست
بنغمه مطربان همه بت اند در کنارها

به بزم در هر چهار سو مے است و شاهدان همه
سرود و چنگ و رود و نے بطرف جویبارها

بیا و نوش و چنگ و نے جهان چو باغ حور عین
مے است و شاهدان همه بدشت و کوهسارها

زنامیہ ہمہ جہاں شدہ چو بزم شاہداں / مصوّر است سو بسو بدشت و کوہسارہا
بجام لالہ مے ہمہ بہ بزم باغ چارسو / عروس گل برقص و ہم بہ نغمہ کبک وسارہا
جہاں برنگ و بو ہمہ شدہ لبان گلستاں / مصوّر است چارسو چو منظر بہارہا
ہمہ تدرو چارسو صدائے سار کو بہ کو / زکبک پر شدہ زمیں ہزارہا ہزارہا
زبس وسیدہ یاسمیں زمیں شدہ است عنبریں / کشادہ کاروان چیں بکوہ و دشت بارہا
بدشت اگر نظر کنی ہمہ گل است و یاسمیں / بدامن جبل ہمہ نشاط آبشارہا
بروز روئے شاہدان شب است چارسو عیاں / بملک روم منتشر سیاہ زنگبارہا
بدشت چارسو ہمہ بنفشہ رستہ ہر کجا / مصوّر از گل و سمن کنار جویبارہا
ببانگ نے مغنیاں بمدح خسرو جہاں / گ / چہ در فضائے گلستاں چہ طرف جویبارہا
چو گلشن ارم شدہ جہاں بعہد تو شہا / بہر زمیں کہ بنگری بجشنہا دیارہا
مدارس علوم و فن نمودہ بہر کجا / ہمیشہ از تو خسروا بدہر یادگارہا
نہ سر گرانی است و کس نہ مبتلائے درد و غم / ببادۂ کرم ہمہ نشاندۂ خمارہا
بہر کجا کہ بنگری زہیبت تو حاکماں / نشاندہ اند یاسمن بریدہ اند خارہا
شگوفۂ علومہا کہ بہ بباد مہرگاں / زموج جود تو شہا شدہ ہمہ بہارہا
مدارس دکن ہمہ علامتے ز جود تو / چناں نشاں تو ہمہ بدہر زاقتدارہا
مدار ورع ملک تو تقدس است ہر کجا / بعہد تو ولی ہمہ درون کوہسارہا
زانبساط فیض تو کہ ہست شامل جہاں / بعہد ہا نشاطہا کنند شیرخوارہا

سحابِ ابرہا خجل شدہ ز جود دست تو
مصوّر است ہر زمیں ز نقش و از نگارہا

عداد لشکرت بروں ز حد و فکر آدمی
دو سالہ راہ می رود ز لشکرت قطارہا

ز ابرِ جود دستہ کدورتِ زمانیاں
ز خاطر ہمہ جہاں سترده غبارہا

ترا بہ منجنیقہا چہ حاجت است خسروا
ز ہیبت تو اوفتد ز بیخ و بن حصارہا

بیک خدنگِ تیر برزِ دشمنان بد سیر
بدور دشت کیں ہمہ نمودہ شکارہا

فزودہ عز و شان دین ز دولت تو خسروا
کنند مومناں بتو نقود و جاں نثارہا

حدیث خشم تو رود اگر بروئے آبہا
ز آبہا بروں جہد شرر فشاں بخارہا

اگر حدیث لطف تو بروئے نارہا کنم
بہ نارہا ہمہ شود تموّج بحارہا

ہمہ ولی بذکر حق ادا کنند روز و شب
وظیفۂ دعائے تو بطرز حق گزارہا

مدار صنع ملک تو کساد ازاں بیوریا
محک ہمہ بہ فکر تو گرفتہ عیارہا

ببزم دہر چار سو خورند بادہ کو بکو
بیاد خسرو جہاں بجوش نوبہارہا

ز ابر جود تو جہاں شدہ چو گلشن ارم
بہ دور عدل تو شہا بہ ساز و برگ کارہا

بہ عز و شان و برتری کہ ہست والی ہمہ
ندیدہ مثل تو فلک درون روزگارہا

بہ فر و فضل ایزدی ترا کمال بخردی
فلک برائے تو نہد مدار کاروبارہا

بنظم ملک خسروا ترا نہ حاجت دگر
رہین رائے تو ہمہ صغارہا کبارہا

دکن کہ ہست چوں ارم بہر کجا کہ بنگری
بجشن خود چار سو بدشت و کوہسارہا

نہ بانگ شکوہ آیدش بگوش از زمانیاں
فلک برائے تو شہا اگر نہد مدارہا

بزم دهر هر کجا بیاد خسرو دکن — بنقل بوسه جام می خورند باده خوارها
ببانگ چنگ و نی همه دکن مشابه ارم — بهر کجا که بنگری می است میگسارها
ببزم شاهان چین ز رشک بود گفتگو — ز طیب خلق تو شها صبا برد بخارها
چو دست بنده بد تهی ز کیسه و درر هست — ز گوهر علوها کنم بتو نثارها
ادیبها لبیبها کنند روز و شب همه — ثنای خسرو جهان بنهج حق گزارها
پی سرود مدح تو که فرض شد بهر بشر — همه عروق جسم من برود و چنگ تارها
بباده محبتت که شد خمیر جسم من — بمفلسی نشانده ام شها همه خمارها
ز خاک ملک تو شها خمیر جد و عم من — محبت دکن شده مرا چو پود و تارها
ثنای تو توانگری ولی ز شومی فلک — ز گرد مفلسی مرا بجان و تن غبارها
دماغ دهر چون ارم بعهد تو معطر است — ز مشک خلق تو شها بهر کجا تتارها
فلک مطیع حکم تو اگر شود اشارتت — ز دشمنان بد گهر بر آورد دمارها
وظیفه ثنای تو بنفع خود ادا کنم — که مرد را به نیکوی ز مدح تو عیارها
بمدح تو بسر برم ز عمر آنچه باقی است — شها اگر به خان و مان مرا بود قرارها
ولی ز گردش فلک به فکر نان روز و شب — قرار در خیال من بدل شد از فرارها
گل است چارسو همه معطر است کو به کو — بهر کجا که بنگری بعهد تو بهارها
غریب و بینوا ز تو بساز و برگ هر کجا — یتیم و بیوه را همه ز جود تو یسارها
معالم سخای تو بدهر اندرون همه — به جود تست منبسط بچارسو دیارها

نظامِ ملک خسروا برائے صائبت ہمہ — رہینِ عقلِ تو ہمہ مشیرہا مشارہا

نظامِ دولت است و دیں شدہ بعہدِ تو چناں — کہ نگسلند تا ابد ز پودہا ز تارہا

مظفرِ جہاں توئی کہ فتح شد بنامِ تو — ز داورانِ ازل ہمہ بجنگ و گیر و دارہا

بعہدِ تو دکن شدہ مدارِ ہر کمال را — ارسطواند ہر کجا بملکِ تو ہزارہا

شہِ علوم و شاہِ دیں توئی کہ ملک ملکِ تو — کنند مدحِ تو ہمہ بجان و دل کبارہا

بسیار در ہمہ دکن شدہ بہ فکرِ صائبت — رعایا را بذاتِ تو شہا است افتخارہا

بسانِ خادم رہی رؤس را بہ بندگی — بسایۂ کلاہِ تو فگندہ شہریارہا

ہمہ شکوہ و برتری شہا ترا است فرہی — بدستِ تست از ازل عنانِ اختیارہا (دراشت ۱۲)

بیادِ تو نبیذہا ببانگِ رود و چنگ و نے — خورند شاہدان ہمہ بطرفِ جوئبارہا

امیرِ مؤمنین توئی رئیسِ قومِ مسلمیں — کہ مؤمناں ثنائے تو کنند در دیارہا

بہ عہدِ تو ہمہ ولی بیاد و دگر مشتغل — کہ میدہد بہر یکے ز فیضِ تو یسارہا

برنج و درد بد جہاں شہ از خمارِ مفلسی — بیادۂ سخائے تو شکستہ شد خمارہا

برائے آصفِ جہاں کہ نامِ تست از ازل — شدند معترف ہمہ صغارہا کبارہا

بہ تیغِ عدل کشتہ ہمہ وجودِ ظالماں — ز خرمنِ ہمہ خساں برآوری غبارہا

علومِ مغربیہ را کہن لباس ترک شد — بہ خلعتے کہ دادہ شہا ہمہ بہارہا

بآبِ تیغ کشتہ نہالِ حفظ چار سو — ز آبِ سیم و زر ہمہ بملک جوئبارہا

بدورِ لطفِ تو بود پناہ ملک ہر کجا — ز عدلِ خسروا ہمہ نمودہ حصارہا

هر آنکه زاد در دکن به کشت مرتهن
که هندوان و مومنین کنند افتخارها

همه هنود و مسلمین بچشم دوربین تو
عزیز و یار تو همه بسان غمگسارها

صدای کوس عدل تو رسید در همه جهان
سحاب فیض تو همه سرنمود جویبارها

بهند از تو حجت همه علوم هرکجا
ارسطواند چارسو بعلم در دیارها

زمین خسرو دکن تو ورع است در زمن
منزه شد همه جهان ز ننگها ز عارها

ز بارش سخای تو که بوده روز و شب شها
برنگ و بو جهان شده همه چو لاله زارها

همه نشاط و رنگ و بو بعهد شاه در جهان
بیمن هر گدا شده زجود شه بسیارها

مس کساد شاعران طلا کند ثنای تو
هر آنکه گفت مدح تو گرفته اعتبارها

تهی زلعل کانها چو دست قاآنی حزین
چو کیسه گدا تهی ز جود تو بحارها

ز ابر نیزه ات شها زمین شده است گلستان
ز دشمنان بدشت کین بهر کجا مزارها

دل حبیب تو شها بنزهت است چون چمن
خشن به بخت دشمنت چو پشت سوسمارها

کنون که علم در جهان زفیض تو شده همه
بهر زمین ادیبها حکیم در دیارها

بهر بلد بیاد حق چو شبلی است هر بشر
ز ننگ شد جهان تهی سترده نقش عارها

چو تشنه یاد تو کند شود دهان پر از عسل
گه خزان ز ذکر تو دمیده نوبهارها

بهر بلد ز نام تو کنند فخر در جهان
شده است بزم ذکر تو شها همه دیارها

سرور و سور تو شها بود ز گردش فلک
نشاط تا بود ز می ببزم میگسارها

۲- قصیده

شهسوارِ دولتِ تو همعنانِ آفتاب / آستانِ قصرِ جاهت آسمانِ آفتاب
صولتِ اسکندری نازد بذاتِ عالیت / چون بجودِ تو بنازد خاندانِ آفتاب
مثلِ یونان مبدءِ علم و هنر مُلکِ دکن / کودکان در مهدِ عهدت لازدانِ آفتاب
جامعهٔ عثمانیه دریائے موّاج از علوم / کرد جاری چار سُو اندر جهانِ آفتاب
کودکان عهدِ تو شارح زر راز آسمان / دختران مثلِ ارسطو نکته دانِ آفتاب
در دکن بینی همه از چار سو باغِ علوم / شد معطر از هوایش خان و مانِ آفتاب
مبدءِ علم است فی امثلِ طوبی در جهات / شاخهایش منبسط شد در جهانِ آفتاب
چشمهٔ فیضِ تو جاری شد همه بر رُوئے دہر / سبز و شادابی از آن در گلستانِ آفتاب
ارسطاطالیس دانش دار سانِ عهدِ تو / از سرِ تعلیم است هر سو در جهانِ آفتاب
طفل در گهوارهٔ تشریحِ شفا گوید همه / نکته زان نگذرد اندر گمانِ آفتاب
در همه مُلکِ دکن بینی مدارس چار سو / ممتد از آن بیخِ دانش در جهانِ آفتاب
نیّرِ علم و هنر طالع شده در یورپ است / پُر بپا مَطلعِ دکن شد آشیانِ آفتاب

انچه در مغرب بود از علم بهر ملائش
خامها در دست دارد ترجمان آفتاب

انچه از صنعت بود نیز انچه باشد از علوم
در دکن تعلیم کرده نکته دان آفتاب

کرد اردو را زبان علم و دانش در دکن
منکشف گشته کنون راز نهان آفتاب

صنعت اهل دکن را گر ببیند آسمان
در نظر بے قدر ماند بهرمان[1] آفتاب

علم و دانش را بجوید خسرو ملک دکن
ابتیاعش[2] را کشاده بحر و کان آفتاب

کار و بار اهل صنعت را چنان افزون نمود
هر دکان اهل صنعت شد دکان آفتاب

گاه در تعلیم کوشد گه با مر دیگر است
می نماید انچه کرده کاردان آفتاب

بر دل فانی نشیند در زمان عدل تو
تیر هر آفت که آید از کمان آفتاب

در همه ملکت بتا ما شاد و نبو منبسط
عهد آرام است ملکت در جهان آفتاب

اولیا بینی همه در دور عالم چارسو
غیر ذکر حق نه بینی در جهان آفتاب

رشتهٔ زنّار در تسبیح خیطش را همه
در میاں دارند اکنوں عابدان آفتاب

در تضیّق بود گیتی لیک از فیضت کنوں
هست در توسیع و زینت آسمان آفتاب

گر بتا ما شاد و خرّم بیوگاں در راحت اند
عهد آرام است هر سو در جهان آفتاب

عهد زرّیں عهد تو اے حامی اهل علوم
مثل هارون الرشیدی در جهان آفتاب

خواجه اجمیر سلطان همه هندوستاں
یاور و یار تو اند اے حکمران آفتاب

هر که زاید در جهان بیند تو رحمت مدام
میزبان دهر هستی مهمان آفتاب

[1] یاقوت ١٢ [2] خریداری ١٢

در همه اشعار تو بینم همه حمد خدا — نیز نعت مصطفیٰ ای نکته دان آفتاب

هست در عثمان علیخان عز و شان ایزدی — از ازل توام بسان عز و شان آفتاب

نافهائے مشک افضال خدا دارد ببار — سیر در ملکت نماید کاروان آفتاب

سه خطابت داد یزدان شہ کائے انس و جان — ق — حارس حرمین ہستی حکمران آفتاب

منکه باشم مستنیر از پرتوے رائے بنی — حارس حرمین گویم پاسبان آفتاب

گرچه شاه ہند کردت هم خطابات دگر — ترک کردم زانکه ہستم رازدان آفتاب

در همه دور ممالک آن شه گردون جناب — کامران و هم مظفر در جہان آفتاب

هم نظام الملک آن سلطان گردون مرتبت — هم نظام الدوله باشد در زمان آفتاب

فاتح جنگ است و آصفجاه سلطان العلوم
مثل او هرگز نیاید در گمان آفتاب

۳۔ قصیدہ

بادہ ہمہ قوتِ رواں بر رُخِ گلستاں پرورد
در دل ہمہ شادی ہمہ ہر جانِ ثرماں پرورد

ابلہ اگر زاں می خورد گردد فلاطون زمن
در طبع آں مایہ فطن اسرار گیہاں پرورد

گر پیچ و تاب افتد ترا در حلِ عقدِ روزگار
جامے بجو را زمے ہمہ فکرِ توآساں پرورد

لقماں کند ابلہ اگر از بادہ نوشد اندکے
صد مایۂ علم و فطن در طبعِ ناداں پرورد

بلبل شود زاغ و زغن از فیضِ آں آبِ زلال
در نغمہ گوئی ہر زماں بزمِ گلستاں پرورد

ناداں شود دانا ازاں گردد فلاطونِ زماں
الکن خورد جامے اگر گفتارِ سحباں پرورد

محبوس گر نوشد ازاں قصد چو طاؤس ارم
جشنے کند شادی ہمہ در درونِ زنداں پرورد

آں بادہ دہ کز بوئے آں گردد دماغم گلستاں
صد مایۂ ناز و نعم در جانِ ثرماں پرورد

بادہ دہد تغییرِ جاں حیواں خورد انساں شود
زاغ و زغن در صحبہا طاؤسِ رقصاں پرورد

بادہ بجو بادہ بجو کز بادہ طبعِ شاعراں
چوں طوطی شیوا زباں مدحِ جہاناں پرورد

بادہ ہمہ تفریحِ جاں بادہ دہد تاب و تواں
صد رنگ از زاغ جناں بر روئے مستاں پرورد

در زرقہ کودک گر خورد گردد ارسطوئے زمن
عامی اگر بوئے برد صد طبعِ لقماں پرورد

گر پیر ازاں بادہ خورد گردد چو مرد نوجواں / صد رنگ باغ و بوستاں بر روئے خنداں پرورد
دشمن اگر زاں می خورد گردد برنگ مہرباں / وز مہر صد باغ ارم در طبع شاداں پرورد
زاغ ار ازاں بوئے برد گردد چو بلبل نغمہ خواں / در بیضہ آں زنگی سلب طاؤس رقصاں پرورد
ساقی ازاں بادہ بدہ کاندر ہمہ رنج و الم / بر رخ ہمہ باغ ارم غمگیں و پژماں پرورد
گر قطرۂ زاں مے خورد ابلہ ہمہ دانا شود / اسرار دور آسماں در طبع ناداں پرورد
بوئے بزاہد گر رسد زاں می بگوید نغمہا / گر محتسب جامے خورد در بزم جاناں پرورد
گر سوئے کافر زاں ہوا بوئے برد مومن کند / توحید داں گردد ہمہ اسرار یزداں پرورد
رنجور جور آسماں از بادہ گر طعمے چشد / در جان غمگین بیکساں صد گونہ درماں پرورد
مفلوک گر بوئے برد صد پایہ شادی ازاں / در دور جور آسماں در دور ہجراں پرورد
ساقی گر از بادہ ات مخزوں بنوشد قطرۂ / صد پایہ ناز و نعم در جان شاداں پرورد
قمری بہ سرو بوستاں زاں نغمہ میگوید ہمہ / بلبل بصحن گلستاں صد گونہ الحاں پرورد
آں بادہ دہ کز بوئے آں مستی بخیزد در جہاں / طعمش ہمہ رنگ جناں بر روئے پژماں پرورد
بر سنگ بادہ گر فتد گردد ہما تا جانور / نسناس گر زاں مے خورد لنباں نزہداں پرورد
ساقی بجو اہم ساغرے زاں بادہ کز بوئیش ہم / اسرار یزداں یک بیک ہر خردلاں پرورد
نے زیں شراب جانگزا کارد ہمہ شور و شغب / صد رنگ کفر و فسق را در اہل ایماں پرورد

مطلع ثانی

دارم بجام آتش ہمہ کو آب حیواں پرورد / چوں برق افتد در جگر بر رخ گلستاں پرورد

نسناس زاں انساں شود انساں خرم زد گرد ملک | زاغ از ازاں طعمے بر صد گونہ دستاں پرورد
بنت العنب دارد ہمہ حسن و جمال و دلبری | زاہد فریب است آں پری در گوشۂ رہباں پرورد
گر طبع کس غمگیں شود بادہ خورد بادہ خورد | بادہ ہمہ گلزار را در طبع پژماں پرورد
در مدح تو مداح تو خیرہ بماند ہر زماں | وصفت نیاید در گماں صد گونہ نہاں پرورد
وصفت بجود بالد ہمی مثل سخاوت خسروا | طبع سخنور در ثنا صد گونہ نقصاں پرورد
آں دختر زریں سلب کز بوسہ اش پیر جواں | صد مایۂ تفریح را در طبع شاداں پرورد
خواہم شراب جانفزا اے ساقی شیریں ادا | تا طبع نقادم ہمہ مدح جہانباں پرورد
در قہر شاہ بحر و بر گیتی بجو دلرزد ہمہ | در ضمن خشم جانستاں ہر ہفت نیراں پرورد
کردہ ہمہ ملک دکن ہم رنگ باغ و بوستاں | در جود سلطان جہاں صد بحر عماں پرورد
در ذکر شاہ بحر و بر انفاس عیسیٰ مستتر | لطفش ہمہ طعم شکر در کام ثعباں پرورد
الہام ربانی ہمہ منقوش در لوح دلش | در طبع شاہ بحر و بر اسرار یزداں پرورد
زہد است و در تقویٰ ہمہ ملک شہ خورشید شاں | حک گشت از لوح دکن نقشے کہ عصیاں پرورد
ماند برنج و غم ہمہ در دور جور آسماں | فانی کہ در روز و شباں مدح جہانباں پرورد
عدلش ہمہ کردہ عدم در دور عالم چارسو | آنکس کہ در ظلم و ستم خار مغیلاں پرورد
اندر ہوائے بیم او پرّد حمام آسماں | در قہر آں صاحبقراں صد گونہ نیراں پرورد
گردد ہمہ مشک ختن گفتار در اخلاق تو | ذکرت ہمہ طعم عسل در کام عطشاں پرورد
بہزاد کلک تو دکن کردہ ہمہ باغ عدن | نقشے کہ از فکرت شہا ہشت رضواں پرورد

جودت همه علم و هنر کرده بملک تو شها
صد پایهٔ درک و فطن هر طفل ناداں پرورد

بارد همه ابر کرم در دور عالم روز و شب
گیتی همه شاهِ جهاں در ظلِ احساں پرورد

اے فانیِ خسته جگر محزوں چرا هستی چناں
مداح را شاهِ دکن در دورِ احساں پرورد

مهرِ جهانباں شافیت در دور اسقام جهاں
حبِ امیر المومنین در دردِ درماں پرورد

در ذکر اخلاقش سبل انفاس عیسیٰ را همه
موتی ز ذکر شاه دیں در گور درماں پرورد

از کاوش نوک سناں و ز تیغ ابر خونچکاں
کشت همه امید را در دور میداں پرورد

ریزم ازاں سلک دُرر در مدح شاه بحر و بر
طبعم همه بحر رواں از آب نیساں پرورد

در جوع از مهرت شها دارم همه خوان نعم
مهرت بجان و دل همه یاقوت و مرجاں پرورد

در یوریا باشد اگر در کار علم و بخردی
هر طفل در ملکت شها صد طبع لقماں پرورد

ملکت همه در بخردی دارد بهار جاوداں
در طبع هر کودک دراں صد گونه بستاں پرورد

ملکت ز تدبیرت همه شد مبدءِ علم و هنر
در صنع صد یورپ شها در زیر داماں پرورد

هر سو که جوئی در دکن یابی خدا بینی همه
مثلِ فلاطوں هر بشر اسرار یزداں پرورد

از عدل سلطانِ زماں کز هول و نسو د جهاں
شد دهر چنداں معتدل مه جرم کتّاں پرورد

در دورِ عالم هر گدا مستغنی الحاجت شده
در طبع گلزار ارم از جود خاقاں پرورد

شرعِ رسولؐ انس و جاں شد منبسط اندر جهاں
در دهر سلطانِ دکن احکامِ یزداں پرورد

هر کوه در ملکِ دکن شد مسکنِ اهلِ صفا
در دشت چوں رهباں همه اذکارِ یزداں پرورد

محزوں نه دورِ آسماں در بند آفاتِ جهاں
فانی که هنگام سحر مدح جهانباں پرورد

بکشاد سلطان دکن صد چشمهٔ علم و هنر
هر اهل علم و فضل را از ذیل احسان پرورد

شاها بملک تو همه گلزار علم و بخردی
کز رنگ و بوی آن جهان صد باغ رضوان پرورد

شاها همه شد مبدءِ علم و هنر از حکم تو
اُردو که صد بحر عسل در دور داماں پرورد

اکنوں همه شد منکشف از لمعهٔ قهر خدا
شل کشف هر دشمنت سر در گریباں پرورد

در لطف تو احباب را باشد همه باغ جناں
هر دشمنت در قهر تو صد گونه خسراں پرورد

خواهی اگر باغ جناں باشد همه در خلق تو
در خشم تو گیتی همه صد گونه نیراں پرورد

دارد همه سلکِ دُرَر اندر کلام شکّریں
در نطق سلطان دکن صد بحر عمّاں پرورد

اے مبدءِ فضل و کرم داری همه جود اتم
هر موج علم تو شها صد بحر طوفاں پرورد

صنعت ز فیض تو شها چنداں شده در ملک تو
صنعت که در یورپ همه در کنج داماں پرورد

نقش ستم گردید حک از خنجر عدلت شها
معدوم شد در ملک تو هر کس که طغیاں پرورد

شوق تو می آرد همه اطفال را اندر جهاں
تا در ثنائے تو شها افضال یزداں پرورد

در مهر آں خیر البشر ایں فانیِ تفته جگر
در دو ورد هر بد سیر طبع غزلخواں پرورد

بر دوستانِ تو شها باشد همه فضل خدا
خصمت ز دورِ آسماں صد گونه نقصاں پرورد

مانی بگیتی تا ابد با ایں همه جود و کرم
شاها ترا فضل خدا در دور داماں پرورد

باشد معینت خواجهٔ اجمیر سلطانِ جهاں
اے بادشه خواجه ترا در حفظ یزداں پرورد

اے حاکم دو رجهاں مانی بہ گیتی شادماں
گیتی همه از عدل تو گلزار رضواں پرورد

۴۔ قصیدہ

ساقی ازاں بادہ بدہ کو جان پژماں پرورد / بر رُخ ہمہ باغ جناں در دور حرماں پرورد
روبہ اگر زاں حاملہ گردد ہمانا بچہ را / در بچہ داں بی ریب و شک چوں شیر غرّاں پرورد
صد سال گر ماند نہم روزے کہ زاں آید بروں / مانند بروی بچگاں بر رُخ گلستاں پرورد
بر مردہ گر بوئے رسد زاں داروی خستہ دلاں / مثلِ خضر عمر ابد در دور کیہاں پرورد
بر خار و خس ریزی ازاں گر قطرۂ اندر خزاں / مثلِ بہاراں در جہاں صد بوی ریحاں پرورد
زنگی اگر زاں قطرۂ در خواب نوشد روز و شب / بر رُخ چو یار نازنیں رنگ گلستاں پرورد
بر بیضۂ زاغ و زغن افتد اگر زاں قطرۂ / آں بیضہ مثل بلبلاں مرغ غزلخواں پرورد
زاں مے اگر بوئے رسد اندر دماغ بے خرد / چوں عقل کل در سر ہمہ اسرار کیہاں پرورد
بدتر اگر بادہ خورد بہتر کند افعال را / کافر خورد مومن شود اسرار یزداں پرورد
مثلِ حبیب نکتہ داں گویم بشادی ہر زماں / ساقی بدہ رطل گراں زاں مے کہ دہقاں پرورد
نامرد اگر جامے ازاں نوشد بہ بزم میکشاں / چوں پور نیرم ہر زماں در طبع شیراں پرورد
محزوں خورد شاداں شود قصد بشادی ہر زماں / غمگیں اگر نوشد زمے طبعش گلستاں پرورد

ابلیس بگزار دازاں صد مایهٔ تلبیس را ظالم خورد مظلوم را چوں پور شاداں پرورد
محزوں اگر آبے زاں نوشد همه شاداں شود صد مایهٔ فرحت ازاں در جان بریاں پرورد
گر پیر ازاں باده خورد گردد بطبع نوجواں چو شد همه مهر تاباں در بزم جاناں پرورد
زنگی خورد رومی شود رومی اگر زاں مے خورد در رخ همه خورشید را چوں ماه کنعاں پرورد
محزوں بطبع اندرا زاں شادی کند روز و شباں صد مایهٔ تفریح را در طبع گریاں پرورد
چو شد بدل طوفان غم ساقی بده رطل گراں کشتی مے غمناک را در موج طوفاں پرورد
نوشد بخیل از مے اگر گردد چو حاتم در سخا مثل خلیل الله همه بر سفره مهماں پرورد
زاں مے که در درد و الم صد گونه شادی میدهد ق گر فانی پردرد را در بزم سلطاں پرورد
شادی کناں روز و شباں در بزم شاه نکته داں چوں بلبل شیوا زباں طبع غزلخواں پرورد
ساقی بده جامے ازاں داروی درد مفلساں در دل همه غمناک را صد باغ و بستاں پرورد
جامے اگر زاں مے خورد فانی چو قاآنی شود در مدح قاآن زمن طبع غزلخواں پرورد
آید اگر بنت العنب از پرده در بزم طرب در جلوهٔ خورشید رخ صد جان بریاں پرورد
آں دختر خورشید رخ دارد همه زرّیں سلب گه مسکنش باشد عنب گه جان مستاں پرورد
من با مے و ساغر بدم کآمد ز در آں نازنیں کاندر رخ خورشید وش صد گونه لبتاں پرورد

مطلع ثانی

در ستر شب آں دلربا خورشید رخشاں پرورد زلفش همه کافر بود در کفر ایماں پرورد
اندر کنار آید اگر خورشید بینی چارسو در بزم روی آں پری صد باغ و بستاں پرورد

دندان آن شیرین ادا دو سلک دُرّ بی‌بها — در هر دو لب آن ماه رو لعل بدخشان پرورد
در ضمن حسنِ دلربا دارد همه شان پری — در دور چهرِ جانفزا صد ماه رخشان پرورد
شکّر ز لب ریزد همه وز رُخ نماید ارغوان — از مشکِ تر صد نافه را در زلف پیچان پرورد
زلفش همانا ساحری در سحر کرده عالمی — در رُخ جمال دلبری آن شاهِ خوبان پرورد
هر دو لبش یاقوت تر ریزد از آن تنگ شکر — بر رُخ همه سر باغ ارم آن تابان پرورد
آن سحر ساز فتنه جو دارد جمال دلبری — در صحن گلزار ارم صد مار پیچان پرورد
آن شاهد حوری جبین کاندر لبانش انگبین — سنبل همه آن نازنین در صحن بستان پرورد
نوشد همه می آن صنم در یاد سلطان دکن — در مدح شاه بحر فر بر طبع غزلخوان پرورد
عدل تو در عالم همه کرده است صد باغ ارم — جود تو در دور جهان گلزار رضوان پرورد
در تشنگی نامت همه ریزد لب جوی عسل — در بزم ذکر تو شها صد عنبر و بان پرورد
گوهر همه ریزد ز لب هنگام وصفت خسروا — صد موجهٔ شیر و شکر طبع سخندان پرورد
از هول عدل تو شها بر خود بلرزد آسمان — صد مایهٔ داد و کرم در طبع کیهان پرورد
شاه دکن سلطان دین در دور عالم روز و شب — صد دور راح خوشدلی شاهان خندان پرورد
اطفال امید جهان در عهد سلطان دکن — گیتی همه چون دایگان در مهد ایشان پرورد
لوح جهان منقوش شد از جود شاه ذوالمنن — هر چند گیتی در کشی صد گونه نسیان پرورد
در هول عدل تو شها کسری کند سفاک را ضحاک — ملک دکن از حزم تو چشم نگهبان پرورد
در مدح آن شاه جهان هر شاعر شیوا زبان — در لهجهٔ داؤد بیان صد گونه الحان پرورد

در مجمع حوری وشاں آں خسرو خورشید شاں   مثل خضر در جام زر صد آب حیواں پرورد

از جور دور آسماں گر مشکلے دارد کسے   در دورِ عدل تو شہا ہر کار آساں پرورد

ہر طفل افلاطوں شدہ در عہد سلطان جہاں   ہر ابلہے در ملک او صد ڈک لقماں پرورد

لفٹنٹ جنرل شاہ دیں خورشید فر گردوں حشم   شاہِ جہاں عالم ہمہ در دورِ احساں پرورد

عثمان علی اکزالٹڈ ہائنس ہز دولتش   شاہے کہ گیتی را ہمہ شاداں و خنداں پرورد

خانیت عالم ہمہ نازد بذات عالیش   آں است کز جود و سخا ہر خاں گہیاں پرورد

شاہا مظفر در ہمہ ملک و ممالک نام تو   ابر سخایت در جہاں صد باغ رضواں پرورد

سالار ہر عسکر توئی عثمان علیخاں نام تو   نام تو ہر عز و شرف در زیر داماں پرورد

جی سی ایس آئی ہم جی بی ای زیبد ترا   فتح ہمہ جنگ و وغا تیغت بمیداں پرورد

آصف بجاہ و مرتبت سلطان ہر علم و ہنر   ملک دکن از یمن او در فضل یزداں پرورد

ارسِ مدارس در ہمہ ملک دکن شد مستقل   علم و ہنر را جود تو در زیر داماں پرورد

از جامعۂ عثمانیہ صد منبع علم و ہنر   در عہد تو ملک دکن در زیر داماں پرورد

بُد انجبر از علم و ہنر در ملکت ریختہ را   اردو زبانِ وانگاں اکنوں ہمہ آں پرورد

مشاطۂ تدبیر تو کردہ دکن را آں چناں   ہر شہر اش در ضمن خود صد باغ رضواں پرورد

ہر کس کہ در ملک دکن در دامن لطفت شہا   در دور طبع شادماں گلزار رضواں پرورد

مسلم بلطف تو شہا در فضل خلّاق جہاں   ہندو ہمہ باغ ارم در طبع شاداں پرورد

ہر اہل مذہب را ہمہ آزاد کردہ عدل تو   اوضاع مذہب را ہمہ شاداں و خنداں پرورد

ہر بیوہ در ملک دکن خوشدل یتامیٰ شادماں
در طبع زاں ہر دو ہمہ صد باغ و بستاں پرورد

از کلک اصلاحت شہا شد منتظم ہر محکمہ
فکرت با صلاح جہاں صد عقل لقماں پرورد

ہر قوم و ہر ملت شد از امداد شاہی معتدل
جودت ہمہ ملک دکن در زیر داماں پرورد

در عہد تو مثل ارم دار الیتامیٰ در دکن
فیضت مدارس را ہمہ در دور احساں پرورد

کالج کہ از سید ہمہ از فیض تو شد منبسط
مثلش دو صد کالج شہا فیضت یکیہاں پرورد

اولاد آدم را ہمہ از اصفیاء و اولیا
در دامن جودت شہا دادار گیہاں پرورد

ہر مسکن اہل صفا از ابر جود تو ارم
جودت گروہ اولیا چوں فضل یزداں پرورد

مانند افلاطون ہمہ صد مایۂ ادراک را
تعلیم آں شاہ زماں در مغز ناداں پرورد

اندر دل آں نکتہ داں صد راز یزدانی نہاں
در رائے آں صاحب قراں خورشید رخشاں پرورد

در قہر آں گردوں حشم ہر ہفت نیراں مستتر
در لطف شاہ ذوالمنن ہر ہشت رضواں پرورد

وصف ترا ای شاہ جہاں بیروں ز حد آدمی
فانی کہ باشد کو ہمہ نظم پریشاں پرورد

تو بادشاہ مقتدر در ملک تو صد بحر و بر
مداح در وصفت ہمہ اوصاف یزداں پرورد

اے نیر عزّ و شرف مانی با وج عزّ و شاں
کہ لمعۂ رویت جہاں صد ماہ رخشاں پرورد

قصیده ۵

همه بانگ قمری و بانگ هزار — همه گلبن و سرو در مرغزار
همه قمری نغمه گو چارسو — همه سرو هر سو لب جویبار
کجا بنگری لاله زاری پدید — غدیر است هر جا همه آبشار
ز جودت همه دهر گشته ارم — همه لاله و گل همه مرغزار
هوای ارم می وزد چارسو — معطّر جهان شد چو مشک تتار
چنان نامیه شد مربّی دهر — برآمد گل و لاله از نوک خار
فضای همه کوه و صحرا خوش است — زمین لاله و گل هوا مشکبار
مغنّی و مطرب شراب و کباب — سرود و همه دو چنگ است و تار
همه خورد و نوش است و چنگ و رباب — همه شاهدان و همه لاله زار
همه جام بلور و باده همه — همه ماهرویان و بوس و کنار
همه لاله و گل بدشت اندرون — همه یاسمن در همه کوهسار
گل اندام هر سو همه ماهرو — همه نازنینان لب جویبار

همه لاله در دامنِ کوه و دشت | همه گلبن و سرو و بانگ هزار
همه نازنینان حوری جبیں | پراگندہ مشکِ تتر بر عذار
همه بادۂ ناب و رود و سرود | همه چنگ و مزمار و طنبور و تار
همه صُلصُل و سار در کوه و دشت | همه نغمۂ مُرغ در مرغزار
گل و لاله هر سو بدہر اندروں | همه کوه صحرا و ابر بہار
بنفشہ گل و یاسمن چار سو | معطر همه دشت چوں زلف یار
همه ابر و امطار و لولو همه | و طاءِ سما در همه کوہسار
همه ابر و امطار در کوه و دشت | همه دہر رنگیں برنگ بہار
همه سار در کوه و بانگِ تدرو | همه کبک و طاؤس در مرغزار
همه بادۂ صاف و رود و سرود | قدح نوش هر سو لبِ جوئبار
همه مہ جبیناں پراگندہ زلف | همه کژدم و مار در لاله زار
همه بانگ ارغن بدشت اندروں | همه چنگ در برگ هر شاخسار
همه سرو شمشاد و بانگ تدرو | سرود و همه رود و دستِ چنار
مع نُقل و باده بدشت و براغ | همه لاله رویان رنگیں عذار
همه سرو شمشاد و گلبن همه | همه سرو هر سو لب جوئبار
همه دشت گلبن عنادل همه | همه صُلصُل و سار در شاخسار
همه ماہرویانِ زہرہ جبیں | مع ساغر و باده در لاله زار

همه مه جبینان خورشید رو — همه دشت کشمیر و صحرا حصار
سده در سده در صحرا همه — همه جشن هر سوئے در کوهسار
مع لاله و گل رخ شاهدان — همه مهر در در و در مشک تتار
بیارد هوا در رو کوه هر همه — مرصع شده دشت و هر کوهسار
همه گلبن و سرو در کوه و دشت — عنادل مع نغمه بر شاخسار
همه صلصل و سار و بلبل همه — در آواز نغمه همه کوهسار
دو روئے همه نازنینان و هر — همه سرو و ارتا اندر کنار
دو روئے مطهر آرا هر نازنین — گل و لاله در دو در مشک تتار
مع نغمه هر قمری شاخ سر — همه رقص طاؤس در لاله زار
عروس گل و لاله در شرم و ناز — عنادل همه در ره انتظار
معطر همه دو در روئے زمین — گل و لاله هر سو هوا مشکبار
شقائق همه سو بهشت اندرون — مع لاله و گل همه کوهسار
دو صد کاروان ختا و ختن — تو گوئی کشادند در دشت بار
ز روئے حسینان همه کوه و دشت — تو گفتی شده کابل و قندهار
همه ماه رویان بهشت اندرون — همه اهل کشمیر در سبزه زار
مع ساغر و باده هر ماه رو — مع نغمه هر شاهد گلعذار
ز روئے حسینان زهره جبین — نمایان همه جنت کردگار

مه و مهر دو طائر سیر و یار | گل و لاله و شمشاد آورد بار

(هر دو در شمار ۱۲)

به گلگشت بودم درون چمن | که آمد بر ویم یکی گلعذار

دگر مطلع در وصف آن مه جبین | نگارش کند خامهٔ مشکبار

مطلع ثانی

همانا که آن شاهد پرنگار | همه مشک دارد همه لاله زار

دو لعل لبش کوزهٔ انگبین | که ریزد شکر زان همه بار بار

دو رویش دو طاوس باغ ارم | مه و مهر رقاصهٔ عکس یار

دو زلف رخش ساحر سحرساز | که دارند از سحر نقش و نگار

همه فتنه دارد دو چال اندرون | همه کفر دارد دو زلف آن نگار

مع مشک در زرد است روی صنم | مع سلک در لعل آن گلعذار

مع مهر و مه آن رخ دلفریب | مع زهره و مشتری روی یار

چنان در رخ آن بت نازنین | نگه را همه گل بجیب و کنار

همه فتنه در ضمن خال لبش | همه دام سحر است زلف نگار

دو طاوس دارد رخ مه جبین | دو چهرش مزین به نقش و نگار

دو طاوس در دام مشکین کمند | مه و مهر در سحر آن سحرکار

ببندد همه مرغ دل در دو زلف | ز مژگان شب و روز خنجر گذار

چو دیدم رخ آن بت دلفریب | شده شعلهٔ منظر لاله زار

دلم ناشکیبا شد از حسن او | برون رفت از سینه صبر و قرار
دلم شیوهٔ آه و زاری گرفت | روان شد ز اشکم یکی جویبار
دل من که چون مرغ مسکن گزین | شده بسمل تیر مژگان یار
بدارد دلم را به رنج و بدرد | دو چشمم ز جورش همه اشکبار
چنان مبتلای بلایم نمود | برم شکوه زان بر در شهریار
خداوند توقیر و جاه و حشم | مراحم ورا مرد ذی اقتدار
شهِ دادگر میر عثمان علی | همه دهر در عدلِ او لاله زار
گذارد کجا گام آن دین پناه | برود بد همه گلشن و لاله زار
گہی رزم چون پورِ دستانِ سام | کند صفّ اعدا همه تار و مار
گہی حمله از تیغ آن پیل تن | ز خون میشود روزِ وغا جویبار
ز جودش اگر حرفی املا کنم | شود منظر نامه ام زرنگار
کمندش همانا یکی اژدها | بدم درکشد دیو در کارزار
ز رای منیرش چو رانم سخن | مه و مهر بینم یمین و یسار

بتابند تا مهر و مه بر فلک
بگیتی بماند بعزّ و وقار

قصیده ۱۶

چناں ز عدلِ تو شد معتدل ہمہ آفاق — نماند خدشۂ کینہ ز بیمِ اہلِ نفاق

مدبّران فلک در ہمہ فضائلِ نیک — ندیدہ اند نظیرِ تو در ہمہ آفاق

توئی بدہر کہ آبائے تو ہمہ شاہ اند — سریرِ ملکِ دکن ملکِ تست باستحقاق

بود ز بوئے خوشِ مشکِ طبع عطر آگیں — چو خامہ ام کند املائے حرفے از اخلاق

توئی بدہر کفیلِ جہاں پس از یزداں — شدہ است دستِ کریمِ تو ضامنِ ارزاق

برودتِ دلِ اعدائے تو چناں افزود — ز جرمِ نار شدہ دور عادتِ احراق

چناں ز رائے منیرِ تو شد جہاں آباد — سمر شدہ است نظامِ تو در ہمہ آفاق

مطیعِ تو ہمہ گیتی ز جودِ تو گردید — ز عدل و دادِ تو مضبوط دولتت اساق

بعہدِ تو ہمہ منکر شدہ است دور از دہر — ہمہ بزہد و تورع شدند جانی و عاق

چو کرد ذکر ز خُلقِ تو راویِ اشعار — ز بوئے مشک شدہ پُر دو اثرِ آفاق

ہر آنکہ عہدِ تعیّش ز بطنِ مادر کرد — بذکر کردنِ اوصافِ تو شدہ مشتاق

نبود نقش بہ عالم ز مردِ دہر نواز — وجودِ تو شدہ از جود شاملت مصداق

مسلّم است کہ وصفِ تو غایتِ تخلیق　　خوش است تلخیِ دوران گہے ثنا بمذاق
ندیدہ دہر چو عثمان علی ز روزِ ازل　　ندیدہ اند سپہر و مہر در ہمہ آفاق
عسل شدہ است بعہدِ تو تلخیِ عالم　　بدورِ عدل تو تاثیرِ زہر شد تریاق
ز زرق دہر شدی مطمئن بقوّتِ عقل　　عقیل را نہ زیان شد ز فتنۂ زرّاق
باختصار نمودم ز مدحِ تو تقریر　　چو کرد دہر باذکارِ وصف استنطاق
جمالِ لیلیٔ نظم کسے ہمی نگرد　　چو استخوان شدہ محکم زمانہ را اشراق
ہنر بعہدِ تو بر خویشتن ہمی بالد　　چنانکہ جودِ تو بالد بہ قسمتِ ارزاق
ہر آں صدا کہ بر آید ز نعرۂ ہیجا　　سماعِ آں ترا خوشتر ز پردۂ عشّاق
بنوکِ نیزہ کشادی رگش کہ خوں ریزد　　ازانکہ بود عدو مبتلاے دردِ خناق
بود ز جودِ تو سرمایۂ تنعّمِ دہر　　فلک ز عہدِ تو کردہ است با ابد میثاق
ثناے تو نہ بود حدِّ ہر بشر لیکن　　نمودہ ایم ز خلّاقِ دہر استیفاق
مرا رسد کہ بگویم ثناے شاہِ دکن　　وراثتاً ز اب و عم مرا است استحقاق
تو کارِ رزق رسانی گرفتہ برضا　　وگرنہ روزِ ازل بودہ عہدِ وفاق
معینِ خالقِ گیتی شدی بروزیِ خلق　　کنند اہلِ جہاں از درِ تو استرزاق
صحیفہ کہ نبشتہ است منشیِ گردوں　　بدیدہ ام ہمہ مدحِ تو در ہمہ اوراق
ظہیر و عرفی و خاقانی و دگر شعرا　　نمودہ اند بتوصیفہا ہمہ اغراق
ازانکہ بودہ ممدوحِ شان برفعتِ تو　　ترا رسد ہمہ توصیفہا باستحقاق

فلک بہ عینکِ خورشید دید در عالم
ندید مثلِ تو جوّاد در ہمہ آفاق

توئی کہ دولت و اقبال تست از آبا
سریرِ ملکِ دکن ملکِ تو باستحقاق

بسوخت خرمنِ ہستیِّ دشمنان قہّار
چو برقِ آتشِ خشمِ تو ہست در احراق

ز موجِ جودِ تو گیتی مثالِ باغِ ارم
رسید چشمۂ فیضِ تو در ہمہ آفاق

معین و یاورِ اقبالِ تو شہِ اجمیر
شکستِ صولتِ اعدائت در ہمہ ازہاق

شدہ است ہند ز تدبیرِ تو ہمہ یونان
رسید از تو ہمہ علم در ہمہ آفاق

شدہ است فانیِ محزون بمدحِ تو مجبور
اگرچہ کرد ہمہ سعی نیز استغراق

مرا وظیفۂ مدحِ تو اسبق الاذکار
سحر کہ وقتِ دعا ہست وقتِ استیفاق

نمود سحرِ عدلت جہاں چو باغِ ارم
گرفت دستِ ہمہ دہر در ہمہ ازلاق لغزش ص ۱۲

شدہ است حاسدِ جاہِ تو ضیق الافکار
چنانکہ رسالے محبّتِ تو اوسع الاشراق

ز فیضِ تست کہ مردم شدند طالبِ حق
بہ عہدِ تو ہمہ غوث اند در ہمہ آفاق

مواطنِ علما چار سو بملکِ دکن
مدرّسین بتدریس در ہمہ اشفاق

یتاما در ہمہ ملکِ تو شاد و میگویند
دعائے دولت و اقبالِ خسروِ آفاق

بگفت ہر یکے مائیم در ہمہ راحت
ز بیوگاں چو یکے روز کردم استنطاق

تضائقِ ہمہ گیتی ز ہیبتِ قہرت
ز مہر وسعتِ قلبِ کریم در آفاق

بدل شدہ بہ نکوئی ہمہ معائبِ دہر
شدہ است زہر بہ عہدِ مبارکت تریاق

ز ابرِ جودِ تو گیتی شدہ است باغِ جناں
شکست ہیبتِ عدلت مضایقِ آفاق

بدورِ عهدِ تو تهدید شد بدهر خیال / که گشت ظلم محبت نفاق گشت وفاق
تصادقِ همه مردم به یمن نیت تست / که نیست غیر صلاح و سداد در آفاق
حسد که سد وفاق است شد شکسته چنان / که چار سوش به بینی همه شگاف و شقاق
گهی ثنای تو گردون اگر دهد حنظل / شود چو شیر و شکر شکرین مرا بمذاق
شها ز قانی محزون چه حال عرضه دهم / غریق لجهٔ آفات شد ز اهل نفاق
دکن که موطن آبای ما وحت باشد / خوش است یاد از آن چون شکر مرا بمذاق
اگر نصیب شود خدمت وطن شاها / نه بعد از آن بکنم شکوهٔ فلک ز نفاق
بدورِ عدلِ تو شد مرکز نعم دهر / دکن که هست به عهد تو ثانی الآفاق
دکن شده است همه موردِ عنایت رب / از آنکه مهر و محبت دران همه اشفاق
به نزدِ دهر همه نقش دولت است پدید / به جفت مهر و محبت بدل شده همه طاق
دکن که موردِ الطافِ خالقِ عالم / به تقوی مرکزِ عاصی نه به گردش عاق
اگر به لطف بجانی رهی رهد ز بلا / کنون که گردش گیتی شها همه شد شاق
جهان بعهد تو خرم شده چو فصل بهار / ولی رهی شده هر روز را همه مصداق

مپرس حالتِ قانی بدورِ نکبتِ دهر
ولی بخوان که شود مورد همه اشفاق

قصیده

ای ذات تو بدهر همه میزبان علم — باشد ز فیض تو همه تاب و توان علم

در عهد تو شها ز همه جود و فضل تو — هر کودکی که زاد شده مهمان علم

در علم میزبان همه دهر بوده — از شرق تا به غرب رسیده است خوان علم

گر تیر علم تا به فلک می رسیده است — باشد ز دست تو همه زور کمان علم

از نکته که شرح دهی بحر شد روان — در ضمن درک تو همه راز نهان علم

شمشیر تو نموده همه فتح ملک دهر — کلک تو فاتح است همه بر جهان علم

در دور درک تو شها یک نقطه صد فلک — در وسعت خیال تو شد لامکان علم

فانی که مادح است بخواهد ز تو شها — کز فیض تو به سینه شود مهمان علم

ریزد لبان تو همه بحر روان دُر — باشد بدور نطق تو صد گلستان علم

در گفتگوی تو همه دریای انگبین — در ضمن خلق تو همه مشک استبان علم

آنجا که ذکر تو کنم ای خسرو جهان — از نطق من رود همه موج روان علم

تیغ تو قاطع همه اعمار دشمنان — چون قطع شک کند همه تبیان علم

یابد شرف ز نام تو هر سگ جهان
تا قلب اهل فضل بود بحر و کان علم

عثمان علی که شاهِ دکن مفخرِ جهان
باشد ز جودِ او همه تاب و توانِ علم

تا دورِ آسمان ز نجوم است گلستان
باشد ز جودِ تو همه نام و نشانِ علم

گیتی ز نورِ نیّرِ روی تو روشن است
گلشن همه ز ذاتِ تو شد خانمانِ علم

تدبیرِ تو معدّلِ اطوارِ روزگار
ذاتِ تو شب چراغِ همه خاندانِ علم

عدلِ تو پاسبانیِ گیتی کند چنان
جودِ تو شد بدهر همه پاسبانِ علم

در قطعِ شک شده سوی دشمن ز دستِ تو
هر ناوکی که بود نهان در کمانِ علم

آورده ام بروی خداوندِ روزگار
دوشیزگانِ پاک همه خاندانِ علم

شاها توئی که دهر بنازد به رای تو
خم کرده پشت پیشِ تو هر نکته دانِ علم

چون ابرِ دستِ تو که ببارد دُرر همه
کلکِ مدیحِ تو همه گوهر فشانِ علم

هر روز و شب روند همه مشکِ ذکرِ تو
در مُلکِ مصر و شام دو صد کاروانِ علم

عثمان علی که خانیتِ دهر ملکِ او
گلشن کند بجودِ همه خاندانِ علم

کردند خلق نامِ دکن مُلکِ شاه را
لیکن فلک بگفت که نامش جهانِ علم

در تار و پودِ جامهٔ ذاتت بود هنر
افگنده بدوشش همه طیلسانِ علم

هر چند دید چرخ بهر دور خسروا
مثلِ تو بُد نه گوهری در بحر و کانِ علم

مشاطهٔ سر ز جودِ تو در بزمِ روزگار
آورده بر منصّه همه شاهدانِ علم

جسمِ همه ز فیضِ تو نشو و نما گرفت
جودِ تو منتشر شده همه در استخوانِ علم

ذات تو در مشیمهٔ اسرار ایزدی — چون اختلاط جسم بجان توأمان علم
در جسم تم چگونه تحمّل نموده — صد جا خمیده چرخ ز بار گران علم
در تاب آفتاب حوادث بدور دہر — باشد ز درگہ تو ہمہ سایبان علم
در بزم دہر پیش ہمہ صاحبان فضل — خواند زبان کلک تو صد داستان علم
خُدّام دولت تو ہمہ چون کواکب اند — ذات مقدس تو ہمہ آسمان علم
عہدت مراح شد ہمہ اہل کمال را — ایوان خورنگاہ تو دار الامان علم
باشد عنایت تو ہمہ مامن ہنر — دست تو تُہمت شدہ خاطر نشان علم
باشد ز دست فیض تو ای خسرو جہاں — ہر رونقے کہ ہست کنون بر دکان علم
فکر تو شد محیط براجزاے کُن فکاں — در گوشہ دماغ تو باشد جہان علم
از موج بحر جود کہ جاری است در جہاں — مثل جنان شدہ ہمہ اکنون خزان علم
گلزار علم گرچہ ز نفحت شدہ است ہند — باشد دکن بعہد تو شاہا جنان علم
تصویر ہر کمال وجود مبارکت — خامہ بدست پاک تو یا در بنان علم
ریزد زبان نطق ہمہ سلک دُر ازاں — در طبع پاک تو ہمہ بحر است و کان علم
ہر ذی کمال سوئے تو آید ز راہ دور — جز تو کسے نبود بگیتی ضمان علم
صد جا بجسم علم ہمہ سر خنہا شدے — دستت شہا نبودے اگر بر میان علم
بہ بند نہ و ہم جوہر اول ز حد آں — چندان فزودہ از تو ہمہ عز و شان علم
مرغان علم غیر ہمہ صید تو شوند — اکنون بدست تو ہمہ تیر و کمان علم

محفوظ گشت علم ز آفاتِ روزگار
هستی بدور دهر همه پاسبانِ علم

گویند ذی کمال که طبع مقدّست
دارد به ضمن خویش همه بحر و کانِ علم

هر نکته که بود شده حل ز فکر تو
نامد بدهر مثل تو کس نکته دانِ علم

تا طائران وهم همه دهر بشکنی
شاهِ رسُل گذاشت بدستت کمانِ علم

مطلعِ ثانی

باشد ز نوک خامۂ تو گر زبانِ علم
فکرت ز راز دهر همه ترجمانِ علم

غوّاص فکر تو برون کرده همه ز قعر
هر گوهرے که بود بدریا و کانِ علم

هر گوهرے که بود به بحرِ حِکَم نهان
آراستی به فکر همه دوکانِ علم

بُد جسم علم مرده بآفات روزگار
گردید از تو باز سوے جسم جانِ علم

کردی به سعی صیقل تیغ هنر همه
باشد همه ز فکر تو زینت سنانِ علم

صد خوان فضل از تو بروے جهاں کشود
باشد ز مهر و ماه فلک را دو نانِ علم

اکنون که در پناه تو آمد صحیح شد
در زخم فتنه بود همه جسم و جانِ علم

هارون عهد شاه دکن دام ملکه
دارد ز فیض او همه خوبی زمانِ علم

در مطلعش همه مه و مهر اند چارسو
چنداں فزود از تو شها عزّ و شانِ علم

قوّت رسد به عقل ز دیوان تو همه
اشعار تو دهد همه از مشک بانِ علم

ق
از روز اول است همه گردش فلک
تا گوهرے بدست بیاید ز کانِ علم

چون آفرید مادر گیتی ترا شها — در تو بدید چرخ همه عز و شان علم

دانست آسمان که ازین خوبتر نبود — هرگو هرے کہ بود بہر بحر و کان علم

هر آیه که بد ز عنایات ایزدی — منزل شد از نسبت ذاتت بشان علم

اکنون زنند کوس فتح مندی هنر — آخر شده بعهد تو دور زیان علم

مانی بدهر تا بابد ور همه نشاط — وابسته شد به عهد همیش تو جان علم

نوروز تا کند همه گیتی چو گلستان

باشد ز ابر فیض تو بحر روان علم

قصیده

از جمال روی زیبا شد منور آینه
گر و عکست مطلع خورشید خاور آینه

استنارت کرد از روی تو شاها آن قدر
می نهد خود را بمهر و مه برابر آینه

در نظام ملک هستی بی عدیل و بی مثال
قوت تدبیر تو کرده است کشور آینه

میکنم تقریر از تصویر روی تدبیرت شها
می نهد ز احوال مملکت مدح گستر آینه

در گمان افتاده اندر باب دانش و بیان
روی مملکت خوب تر یا هست بهتر آینه

حسن تدبیرت دکن را کرد چون باغ ارم
می نهد از دور مملکت شان داور آینه

شانه ات باشد چو آره بهر قتل عاشقان
عکس ابروی تو کرده تیغ و خنجر آینه

در مزاج ملک تو بینند شان ایزدی
ملک تو هر آینه از فیض داور آینه

نامیه در عهد زینت خیال افزون شده
بال و پر پیدا نموده چون کبوتر آینه

عکس رعیت آینه را کرد چندان مقتدر
شاهان دهر پیدا اندر بستر آینه

غیر فانی کس ابهت نیست غمگین خسروا
کرد دیگر روی آن محزون مضطر آینه

هست آئین سکندر و به همه ملک دکن
ناظمان زان پیش میدارند اکثر آینه

شوکت اسکندری دارد همه عثمان علی
پیش رو دارد ازان آن شاه اکثر آئنه

زیب و زینت هست چندان در همه اهل دکن
مثل عشاق است اکنون حسن پرور آئنه

یوسف دوران توئی اے خسرو گردون حشم
روے تو کرده همسر فردوس منظر آئنه

فانی محزون که در آفات هر دم مبتلا
می نهد ز احوال بدتر پیش داور آئنه

سایه ات باشد همانا سایهٔ پرّ هما
کرد عکس ماه رویت نیک اختر آئنه

نیکیت پاینده دارد نام نیکت در جهان
اندرین معنی همانا هست رهبر آئنه

شوکت عثمانؓ فزائی نیز شان حیدریؓ
کرده انداز نامِ تو عثمانؓ و حیدرؓ آئنه

روے تو شانِ الٰهی می نماید خلق را
گر کند ظاهر همه شان سکندر آئنه

حسن تدبیر تو شاها در نظام روزگار
کرد از علم و هنر در ملک و کشور آئنه

آئینه لوحیست از آثار اسکندر بدهر
هست از شان الٰهی فرّ سرور را آئنه

منکه مدّاح تو هستم اے شه گردون جناب
بهر تو دارم ز لوح مدحِ دیگر آئنه

در پناه هست خلق آیند از همه دو جهان
مثل مرغان کرد پیدا نیز شهپر آئنه

۹- قصیده

در تهنیت تقریب کدخدائی شهزادگان نواب اعظم جاه میر حمایت علیخان بهادر ولیعهد
اعلیحضرت بندگان عالی هز اگزالٹڈ هائینس نواب میر عثمان علیخان بهادر خلد الله ملکه
و نواب معظم جاه بهادر با ملیکهٔ دختر شهزادی دُرِّ شهوار سلطان عبدالمجید خان
خلیفهٔ سابق و سلطان روم و دخت برادرش شهزادی نیلوفر که بتاریخ اوّل
ماه رجب المرجب ۱۳۵۰ هجری مطابق دوازدهم نومبر ۱۹۳۱ء میلادی
بمقام نیس در فرانس منعقد شد

تو هستی بجان میزبان خلیفه ... دو فرزند تو میهمان خلیفه

ز امطار دست تو ای فرّ داور ... ز تو تازه شد گلستان خلیفه

همه حربه دادی پی قتل اعدا ... شده تیر اندر کمان خلیفه

چو گردون که نازد بخورشید رخشان ... بنازد بتو خاندان خلیفه

ز خدمتگذاریت ای شاه گیهان ... فزاید همه عزّ و شان خلیفه

شدہ دُرّۃُ التاج پورِ تو شاہا — کنوں دُرِّ شہوار کانِ خلیفہ
نبشت است بر صفحۂ دورِ عالم — یکے بنگری داستانِ خلیفہ
گل و یاسمن لالہ ہر سو شگفتہ است — چو باغِ ارم خان و مانِ خلیفہ
چو مینو شدہ قصر شہزادہ شاہا — ز نیلوفر آسمانِ خلیفہ
منقش ہمہ ہفت الواحِ گیتی — تو نیکو بخوان داستانِ خلیفہ
بذکرِ نوائے خسروِ دورِ عالم — ہمہ جشن در خاندانِ خلیفہ
نخستیں ہوائے حوادث فسردہ — کنوں سبز شد بوستانِ خلیفہ
ہمانا بیک التفاتِ تو شاہا — ہمہ سود گشتہ زیانِ خلیفہ
ز دستت کہ در موج خیزی چو قلزم — چو گلشن شدہ خان و مانِ خلیفہ
ز روئے دو فرزند شاہ مظفر — جناں شد ہمہ خاندانِ خلیفہ
جناں ور ہمہ التفاتِ تو شاہا — شدہ موسمِ گل خزانِ خلیفہ
بہ فیاضیِ ابرِ لطفت ہمانا — شدہ ارغوان زعفرانِ خلیفہ
حمایت علیخان ولیعہد خسرو — ہمہ رونقِ خاندانِ خلیفہ
بہ فضلِ خدا باہمہ خاندانت — شدہ متحد دودمانِ خلیفہ
حمایت علیخاں بنزدِ تو آید — مع دُرِّ شہوار کانِ خلیفہ
ازاں دُرِّ شہوار در خاندانت — بماند ہمہ عزّ و شانِ خلیفہ
گہے عقد شہزادگانِ مظفر — بخطبہ شدہ تر زبانِ خلیفہ

همه حاکمان در همه نیس هر سو — بجشن اندرون مهمانِ خلیفه
چو بشنید اخبار جشنِ عروسی — شهِ هند شد مدح خوانِ خلیفه
دو شهزاده ات مهر و شهزادیان هم — دو ماه انداز آسمانِ خلیفه
در آفات ادوار چرخِ ستمگر — تو هستی همه پاسبانِ خلیفه
بوصفِ تو اے خسروِ دورِ عالم — بریزد همه دُر زبانِ خلیفه
شکستی همه دست جورِ فلک را — فزودی همه عزّ و شانِ خلیفه
بوصفِ تو اے مطلعِ مهرِ عظمت — عسل می بریزد دهانِ خلیفه
توئی آنکه از مشکِ لطفِ تو شاها — معطر شده خان و مانِ خلیفه
بخورشید آفات شد فضل و لطفت — کنون خسروا سائبانِ خلیفه
بدستِ تو داده است خلّاقِ عالم — بصد رمز و حکمت عنانِ خلیفه
زِ تعظیم دو پور تو شد برفعت — چو عرشِ برین آستانِ خلیفه
تو دانی همه دورِ اسرار داور — توئی در جهان رازدانِ خلیفه
به لوحِ مه و مهرِ گردون نبشته — به صنعت همه عزّ و شانِ خلیفه
خدا از تو خوشنود و شادان محمدؐ — که هستی همه مهربانِ خلیفه
ز وصفت کند عطر بیزی به محفل — بذکرت همه مشک وبانِ خلیفه
ز عثمان که بد شاه شاهانِ عالم — شده منبسط خاندانِ خلیفه
ز اسرارِ یزدان به عثمان علیخان — شده متحد دودمانِ خلیفه

بنسل دو عثمان خورشید عظمت
بماند همسر عزّ و شان خلیفه

معظم بجاه است شهزاده دیگر
بنازد بدو خاندان خلیفه

بذاتِ همایونِ شهزادگانت
شده مستقل عزّ و شان خلیفه

خدایا به عثمان علی خان بماند
چو یک تن دو جان خاندان خلیفه

زفانی درین نامه ماند بوصفت
همه مدحت خاندان خلیفه

No.	Date	No.